

მსოფლიო პანდემიის და რუსეთ-უკრაინის ომის ფონზე, ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის დოქტრინის შემუშავების აუცილებლობისათვის

ბორის ჭიჭინაძე

ეკონომიკის დოქტორი.

აკაკი წერეთლის სახელობის ქუთაისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლექტორი.

საქართველოს ეკონომისტთა

სამეცნიერო საზოგადოების წევრი.

რეფერირებადი ჟურნალ „ბიზნესი და

კანონმდებლობის“ სამეცნიერო საბჭოს წევრი

რეზიუმე

თანამედროვე პირობებში, მაშინ როცა მსოფლიო პანდემიის შედეგად გამოწვეული ნეგატიური სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები აღმოფხვრილი არ არის, მდგომარეობა კიდევ უფრო გაართულა და ეკონომიკური პროცესები არაპროგნოზირებადი გახდა რუსეთ-უკრაინის შორის მიმდინარე საომარმა მოქმედებებმა. მიმდინარე ომმა მნიშვნელოვნად გაართულა ქვეყნებს შორის არსებული სავაჭრო-საინვესტიციო ურთიერთობები, რის შედეგადაც მცირდება ქვეყნების მთლიანი შიდა პროდუქტი, იზრდება ინფლაცია და უმუშევრობა. გამომდინარე იქედან, რომ რუსეთიც და უკრაინაც წარმოადგენენ საქართველოს ძირითად სავაჭრო პარტნიორებს, მნიშვნელოვნად გაართულდა ქვეყნის შიგნით მიმდინარე ეკონომიკური პროცესები. შექმნილმა მდგომარეობამ გაზარდა ინფლაციის მაჩვენებელი, შეამცირა უცხოური ინვესტიციების რაოდენობა. შექმნილი არაორდინალური მდგომარეობა დღის წესრიგში აყენებს ეროვნული ეკონომიკის მდგრადი განვითარების მიზნით, ქვეყნის ეკონომიკური დოქტრინის მიღების აუცილებლობას. დოქტრინის მიღებაში აქტიურად უნდა იყვნენ ჩართულნი საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წარმომადგენლები. დოქტრინის შემუშავებისას მაქსიმალურად უნდა იქნას გათვალისწინებული საქართველოს ეკონომიკის თანამედროვე შესაძლებლობები და არსებული პოტენციალი. მნიშვნელოვანი ცვლილებებია განსახორციელებელი ფულად-საკრედიტო და მონეტარული პოლიტიკის გაუმჯობესების მიმართულებით. სწრაფად უნდა მოხდეს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე ნეგატიურად მოქმედი საგადასახადო კოდექსის შეცვლა. პოლიტიკა უნდა შეიცვალოს მოსახლეობის სურსათით უზრუნველყოფის მიმართულებით. ეტაპობრივად უნდა გატარდეს იმპორტჩანაცვლებითი პოლიტიკა. სწრაფად უნდა გაუქმდეს მოგების გადასახადის ე.წ. „ესტონური ვარიანტი“, სანაცვლოდ უნდა დაინერგოს მოგების გადასახადით დაბეგვრის დიფერენცირებული სისტემა 0 დან 15 %-მდე დაბეგვრით, შესაბამისი დარგების მიხედვით. უნდა შეიცვალოს საშემოსავლო გადასახადით დაბეგვრის დღეს არსებული მანკიერი პრაქტიკა, 100 ლარის და 20 000

ლარის შემოსავლის მქონე პირები არ უნდა იბეგრებოდნენ ერთნაირი 20 %-იანი განაკვეთით. უნდა შემუშავდეს მოსახლეობის დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების შესაბამისი კონცეფცია, რაც ეროვნული ეკონომიკის აღორძინების დოქტრინის შემადგენელი ნაწილი უნდა გახდეს. მთავრობამ, მეცნიერებათა ეროვნულ აკადემიასთან ერთად უნდა შეიმუშავოს ქვეყნის შესაძლებლობების ადეკვატური საინვესტიციო პოლიტიკა. პოლიტიკის შემუშავებისას მაქსიმალურად უნდა იქნას გათვალისწინებული ტრადიციული და ინოვაციური დარგების განვითარების ხელშეწყობის აუცილებლობა.

რუსეთ-უკრაინის შორის მიმდინარე საომარი მოქმედებების ფონზე, კიდევ უფრო მწვავედ დღას დღის წესრიგში ეროვნული ეკონომიკის ტრანსფორმაციის აუცილებლობა. ომმა უკვე დაარღვია მსოფლიო ეკონომიკური და პოლიტიკური წესრიგი, გამომდინარე აქედან მსოფლიო ველარ იქნება ისეთი, როგორც ომამდე იყო. კორექტირებას დაექვემდებარება დღემდე არსებული ეკონომიკური მოდელები და კონცეფციები. წინა პლანზე წამოიწვეს ეროვნული მთავრობების პასუხისმგებლობის საკითხი. აღნიშნულის ფონზე უნდა გატარდეს ანტიკორუფციული და ჩრდილოვანი ეკონომიკის სანინალმდგომო ღონისძიებები. უნდა აღმოიფხვრას ნეპოტიზმი და საჯარო სექტორში ფართო შესაძლებლობები უნდა მიეცეს პროფესიონალ კადრებს. მდგომარეობა მართლაც არაორდინალურია და მისაღები გადაწყვეტილებებიც არაორდინალური უნდა იყოს.

იმ შემთხვევაში, თუ სწრაფად არ იქნება მიღებული ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დოქტრინა, მაშინ სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა რთული იქნება არამართო ანმყოში, არამედ ის შენარჩუნებულ იქნება მომავალშიც, ეს კი ქვეყნის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სტაბილურობას მნიშვნელოვან საფრთხეს შეუქმნის.

საკვანძო სიტყვები: ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება. ბიუჯეტის დეფიციტი. კორუფციის დონის შემცირება. დემოგრაფიული კრიზისი. ეკონომიკური წესრიგი. საფინანსო რესურსების მოძიება. რეგიონების სტრატეგიული განვითარება. საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები.

AGAINST THE BACKGROUND OF THE WORLD PANDEMIC AND THE WAR BETWEEN RUSSIA AND UKRAINE, THE NEED TO DEVELOP A DOCTRINE OF THE GEORGIA NATIONAL ECONOMY

RESUME

In modern conditions, while the negative socio-economic consequences caused by the world pandemic have not been eliminated, the situation is further complicated and economic processes are made unpredictable by the ongoing military operations between Russia and Ukraine. The current war has significantly complicated trade and investment relations between the countries, resulting in declining GDP, rising inflation and unemployment. Due to the fact that Russia and Ukraine are Georgia's main trading partners, the ongoing economic processes within the country have become significantly more complicated. The current situation has increased the inflation rate in Georgia, reduced the amount of foreign investment. The created extraordinary situation puts on the agenda the need to adopt the economic doctrine of the country for the sustainable development of the national economy. Representatives of the Georgian Academy of Sciences should be actively involved in the implementation of the doctrine. While developing the doctrine, the modern opportunities and potential of the Georgian economy should be taken into account as much as possible. Furthermore, significant changes need to be made to improve monetary and monetary policy. The tax code, which has a negative effect on the economic development of the country, must be changed quickly. The policy should be changed in the direction of food supply for the population. Import substitution policies should be implemented in stages. The so-called "Estonian variant" should be abolished quickly, and in return a differentiated system of profit taxation with taxation from 0 to 15%, according to the respective sectors, should be introduced. The vicious practice of income taxation should be changed. Individuals with an income of GEL 100 and GEL 20,000 should not be taxed at the same 20% rate. An appropriate concept for improving the demographic situation of the population should be developed, which should become an integral part of the doctrine of national economic revival. The government, together with the National academy of sciences, should develop an adequate investment politics for the country's capabilities. Promoting the development of traditional and innovative industries should be taken into account as much as possible. In policy development. Against the background of the war between Russia and Ukraine, the transformation of the national economy is even more acute on the agenda. The war has already disrupted the world economic and political order. Also, existing economics models and concepts will be adjusted. The issue of the responsibility of national

governments will become more essential. Besides that, it so important that, anti-corruption measures should be taken. Nepotism must be eliminated and many opportunities should be given to professional staff in the public sector. The situation is extraordinary and acceptable decisions also be extraordinary. If the doctrine of economic development of the country does not adapt quickly, the socio economic situation will be difficult not only in the present, but also in the future. This everything will make in danger situation a political and economical stability of the country.

Keywords: Economic development of the country. Budget deficit. Reducing the level of corruption. Demographic crisis. Economic order. Finding financial resources. Strategic development of regions. International Financial Institutions.

* * *

მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკების მდგომარეობაზე დაკვირვება გვიჩვენებს, რომ თითქმის ყველა ქვეყანას გააჩნია განვითარების ისეთი დოქტრინა, რომელიც მორგებულია ქვეყნის ბუნებრივ-ეკონომიკურ შესაძლებლობებზე და ორიენტირებულია მოსახლეობის კეთილდღეობის ყოველწლიურად გაუმჯობესებაზე. სამწუხაროდ საქართველოს, მიუხედავად იმისა, რომ დამოუკიდებლობის გამოცხადებიდან გასულია 30 წელზე მეტი, სრულყოფილი ეროვნული ეკონომიკური დოქტრინა არ მიუღია.

ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის დოქტრინის შემუშავებას და ეროვნულ-ეკონომიკური ინტერესების პრიორიტეტულობაზე ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნის ბოლოს აღნიშნავდა ილია ჭავჭავაძე: „აქამდე მივიწყებულ ეკონომიკურ მხარეს ჩვენის ცხოვრებისას, პირველი ადგილი უნდა დაეთმოს სხვა საზრუნავთა შორის, რომ ეკონომიური ცხოვრების მოედანზე უნდა ვეძიოთ ღონე ჩვენი გაძლიერებისა, ტანში გამართვისა“ --ამბობდა ის [2].

ილია აღნიშნავდა: „ქვეყანა იმისა, ვისაც ერთ ხელში ხმალი უჭირავს და მეორეში გუთანა. ის აკრიტიკებდა ასევე იმდროინდელ ბაზარზე არსებულ მდგომარეობას, კერძოდ ბაზარზე გაბატონებულ ჩარჩ-ვაჭრებს, რომლებიც ადგილობრივ მწარმოებლებს პროდუქციის გაყიდვის გასაქანს არ აძლევდნენ, აიძულებდნენ საქონელი მათთვის კაპიკებში მიეყიდათ და ამ პროდუქტის რეალიზაციიდან დიდი მოგება შუამავლებს დარჩენოდათ [3].

ილია ჭავჭავაძე თავის ეკონომიკურ შეხედულებებში თამამად აღნიშნავდა, რომ მოსახლეობის კეთილდღეობისათვის აუცილებელია, პროტექციონისტური პოლიტიკის გატარება, ადგილობრივი მრეწველობის განვითარების ხელშეწყობა, კერძო საკუთრების ხელშეუხებლობა, ჯანსაღი კონკურენციის არსებობა, საბანკო კრედიტის ხელმისაწვდომობა [4], ანუ ის აღნიშნავდა ყველა იმ მექანიზმის

გამოყენებაზე და ცხოვრებაში გატარებაზე, რომელიც უზრუნველყოფდა მოქალაქეების კეთილდღეობის გაუმჯობესებას და ქვეყნის ეკონომიკურ სიძლიერეს. ანუ, თუ განვიხილავთ ილიას იმდროინდელ შეხედულებებს, თამამად შეგვიძლიათ ვთქვათ, რომ მას აქტუალობა დღესაც არ დაუკარგავს და ანალოგიური პოლიტიკის გატარება ქვეყნისთვის დღესაც აუცილებლობას წარმოადგენს.

ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საკუთარი ხედვა გააჩნდა ნიკო ნიკოლაძესაც. ის ქვეყნის მატერიალური დოვლათის შექმნაში განსაკუთრებულ როლს მრენველობას ანიჭებდა. ის მოითხოვდა საქართველოში არსებული ბუნებრივი რესურსების ეფექტურად გამოყენებას, რაშიც განსაკუთრებულ როლს ცოდნას და განათლებას ანიჭებდა. ნიკო ნიკოლაძე, ილია ჭავჭავაძის მსგავსად აღნიშნავდა, რომ ქვეყანამ უნდა გაატაროს ისეთი პოლიტიკა, რომელიც ხელს შეუწყობს ადგილობრივ ვაჭრობას, ხელს შეუწყობს მოქალაქეების დასაქმებას, გააუმჯობესებს გაუარესებულ დემოგრაფიულ მდგომარეობას, შეამცირებს საბანკო კრედიტის განაკვეთს. საბანკო საქმიანობის ანალიზისას ის ძალიან ფრთხილობდა და აღნიშნავდა, რომ ბანკის საქმიანობა ორიენტირებული უნდა იყოს ეროვნული ეკონომიკის განვითარებაზე და არა მის გაკოტრებაზე [1]. ამ აქტივობების ცხოვრებაში გატარების უზრუნველსაყოფად უმთავრეს ფაქტორად ნიკო ნიკოლაძეს ცოდნა და კვალიფიკაციის ამაღლება მიაჩნდა. რომლის გარეშეც მას ქვეყნის განვითარება ვერ წარმოედგინა.

ცნობილი საზოგადო მოღვაწე სერგეი მესხი, ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში აღნიშნავდა: „ქვეყნისთვის აუცილებელია, რომ საზოგადოებამ გამოიჩინოს დაინტერესება ვაჭრობისა და ეკონომიკის განვითარებისადმი. ის ქვეყნის განვითარების საქმეში ფულს დიდ როლს ანიჭებდა და ამბობდა, რომ ფული წამყმედელიც არის კაცისთვის და მაცხოვრებელიც. ვინც ფულის გონივრული მოხმარება იცის, ფული მას აცხონებს, ხოლო, ვინც არა-წანყმედს“.

ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების და ცნობადობის გაზრდის მიზნით, გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწე დიმიტრი ყიფიანი, უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდა ცოდნასა და განათლებას. ის ამბობდა, რომ „აუცილებელია ყველაფერი გაკეთდეს საქართველოს მოსახლეობაში ცოდნა-განათლების დონის ამაღლების უზრუნველსაყოფად. სწორედ განათლებულ ადამიანს შეუძლია სიკეთის მოტანა საკუთარი ქვეყნისათვის“.

ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწეების ნააზრევის და საქართველოში ამჟამად არსებული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით აუცილებელია შემუშავდეს ეროვნული ეკონომიკის განვითარების დოქტრინა. ეროვნული ეკონომიკის დოქტრინის შემუშავებისას საკვანძო საკითხებად უნდა გამოიყოს შემდეგი მიმართუ-

ლება:

- ა) მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდა;
 - ბ) ჩრდილოვანი ეკონომიკის დონის შემცირება;
 - გ) სამართლიანი სახელფასო პოლიტიკის შემუშავება საჯარო სექტორში;
 - დ) ინფლაციის დონის დარეგულირება;
 - ე) ექსპორტზე ორიენტირებული პოლიტიკის გატარება;
 - ვ) ეფექტური საჯარო მმართველობა;
 - ზ) მოსახლეობის განათლების და ჯანმრთელობის დაცვის პრიორიტეტულობა;
 - თ) ეროვნული სასურსათო უსაფრთხოების პრინციპების დანერგვა;
 - ი) იმ პრიორიტეტული სფეროების იდენტიფიცირება, სადაც უფრო ეფექტური და შედეგზე ორიენტირებული იქნება უცხოური ინვესტიციების განთავსება;
 - კ) ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის განვითარების გათვალისწინებით, უცხოური ინვესტიციების შემოდინებისას, გარკვეული რეგულაციების დანერგვა;
 - ლ) არაეფექტური საგადასახადო კანონმდებლობის რეფორმირება. ადგილობრივ წარმოებაზე და ექსპორტზე ორიენტირებული საგადასახადო პოლიტიკის გატარება;
 - მ) რეალური საარსებო მინიმუმის დადგენა;
 - ნ) ეროვნული ეკონომიკის ზრდაზე ორიენტირებული საბანკო სისტემის დანერგვა.
- ზოგადად ცნობილია, რომ ქვეყნის მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების ერთ-ერთი მნიშვნელოვან სფეროს, მცირე და საშუალო ბიზნესი წარმოადგენს. მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდის და მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების მიზნით აუცილებელია მოხდეს დღეს არსებული საგადასახადო კოდექსის ძირეული, კარდინალური ცვლილებები. აღნიშნული საგადასახადო კოდექსი თავის დროზე (2010 წელს) საქართველოს პარლამენტის მიერ, მიღებულ იქნა ქვეყანაში იმ დროს არსებული იმპორტიორების ლობირებით და მიუხედავად იმისა, რომ 2010 წლიდან აღნიშნულ კანონში მრავალი ცვლილება შევიდა, ის ნაკლებად უწყობს ხელს ეროვნული ეკონომიკის დარგების განვითარებას. არსებული კოდექსის პირობებში 2010 წლიდან, ქვეყანაში განვითარდა შემდეგი სახის უარყოფითი პროცესები:
- ა) მნიშვნელოვნად გაიზარდა ჩრდილოვანი ეკონომიკის დონე;
 - ბ) გაიზარდა ქვეყნის უარყოფითი სავაჭრო ბალანსის მაჩვენებელი;
 - გ) გაუარესდა გადასახადების გადამხდელების საგადასახადო კულტურა;
 - დ) განადგურების პირას მივიდა ეროვნული ეკონომიკის სხვადასხვა ტრადიციული დარგები;
 - ე) გაიზარდა სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის მაჩვენებელი;
 - ვ) გაიზარდა ქვეყნის შიდა და საგარეო ვალის

ოდენობა და მან კრიტიკულ დონეს მიაღწია მთლიან შიდა პროდუქტთან მიმართებაში;

ზ) კიდევ უფრო გაზარდა როგორც მდიდრების, ასევე ღარიბების რაოდენობა.

უნდა შეიცვალოს ასევე მსოფლიოს სხვადასხვა ოფშორულ ზონებში რეგისტრირებული კომპანიების საქართველოში დაბეგვრის სპეციფიკა. კანონმდებლობით უნდა განესაზღვროს ოფშორულ ზონებში რეგისტრირებულ კომპანიებს, რომ გაასაჯაროვონ მონაცემები კომპანიების დამფუძნებლების შესახებ, დღეს ეს პრინციპები დარღვეულია, რაც მნიშვნელოვნად ზრდის არალეგალური ფულის ქვეყნის შიგნით მოძრაობის რისკს და პრობლემებს უქმნის სამთავრობო სტრუქტურებს ოფშორულ ზონებში რეგისტრირებული სუბიექტების გადასახადების დაბეგვრისას.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ ქვეყნის დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ (1991 წელი) მნიშვნელოვნად გაიზარდა ქვეყანაში ჩრდილოვანი ეკონომიკის მაჩვენებელი. იმდროინდელი საქსტატის მონაცემებით საქართველოში წარმოებულ მთლიან შიდა პროდუქტში ალურიცხავი წილი შემდეგი მონაცემებით ხასიათდებოდა: 1996 წელი--მშპ-ის 26.9 %, 1997 წელი--30.2 %, 1998 წელი--28.4 %, 1999 წელი--29.2 %, 2000 წელი--32.9 %, 2001 წელი--32.7 %, 2002 წელი--34.1 %. ჩრდილოვანი საქმიანობის მაღალი წილი შეინიშნებოდა ეკონომიკის ისეთ სფეროებში, როგორიცაა: მრეწველობა (39%), მშენებლობა (54 %), ტრანსპორტი (44 %), ვაჭრობა (67 %), რესტორნები და სასტუმროები (70 %), აქვე საჭიროა აღინიშნოს ის, რომ იმდროინდელი ექსპერტული გათვლებით და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მონაცემებით საქართველოში ჩრდილოვანი ეკონომიკის წილი მშპ-ის 65 %-ს აღწევდა [9].

საჭიროა აღინიშნოს, რომ საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 05 ნოემბრის №622 და 2003 წლის 24 ივნისის №282 ბრძანებულებები--„ქვეყანაში ჩრდილოვანი ეკონომიკის მასშტაბების შემცირების პროგრამის შესახებ“, რომელიც ითვალისწინებდა სხვადასხვა სახელმწიფო სტრუქტურების მიერ გასატარებელი ღონისძიებების ჩამონათვალს [8], საქართველოს პრეზიდენტის 2006 წლის 27 სექტემბრის №571 ბრძანებულებით გაუქმდა, სანაცვლოდ კი, საკითხის აქტუალობის მიუხედავად სხვა კანონი არ მიღებულა.

საჭიროა აღინიშნოს, რომ ამჟამად რაიმე სახის მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ნორმა, რომელიც განსაზღვრავდა ჩრდილოვანი ეკონომიკის წინააღმდეგ ბრძოლის მეთოდებს, მათ შორის სხვადასხვა სამთავრობო (ცენტრალური, რეგიონული, მუნიციპალური) დონეებზე გასატარებელ ღონისძიებებს, ფაქტურად არ არსებობს. მდგომარეობას კიდევ უფრო ართულებს ის, რომ საქართველოს კანონი „ოფიციალური სტატისტიკის შესახებ“, რომელიც მიღებულია 2009 წლის 11 დეკემბერს, ვერ პასუხობს თანამედროვე მოთხოვნებს და ვერ აწ-

ვდის მთავრობას ობიექტურ ინფორმაციას ისეთი მნიშვნელოვანი მაკროეკონომიკური პარამეტრების შესახებ, როგორიცაა: ინფლაცია, უმუშევრობა, საარსებო მინიმუმი და სხვა. ეს ხშირ შემთხვევაში გამოწვეულია იმით, რომ არ არსებობს აღნიშნული მაჩვენებლების გამომავარშების სრულყოფილი მეთოდოლოგიები. კიდევ უფრო რთულადაა საქმე მუნიციპალურ დონეზე სტატისტიკური ინფორმაციის შეგროვებისას, რადგანც კანონი არ ავალდებულებს არცერთ სახელმწიფო ორგანოს (ცენტრალური, რეგიონული, მუნიციპალური) შეაგროვოს მუნიციპალურ დონეზე ისეთი სახის სტატისტიკური ინფორმაცია, როგორიცაა: უმუშევრობის დონე, ადგილებზე შექმნილი დამატებული ღირებულება, შემოსული და გასული უცხოური ინვესტიციების რაოდენობა და სხვა. ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილებებია განსახორციელებელი.

ეკონომიკის განვითარების ეროვნული დოქტრინის შემუშავებისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ქვეყნის შიდა რესურსის და მდიდარი პოტენციალის მაქსიმალურად გამოყენებას. ეტაპობრივად უნდა შემცირდეს ქვეყნის გარე საფინანსო ინსტიტუტებზე (მსოფლიო ბანკი, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი, აზიის ბანკი, გაეროს განვითარების ფონდი და სხვა) და სარეიტინგო ორგანიზაციებზე დამოკიდებულების ხარისხი. ცნობილი ამერიკელი ეკონომისტი, ნობელის პრემიის ლაურეატი ჯოზეფ სტიგლიცი, რომელიც 1995-1997 წლებში იყო აშშ-ის პრეზიდენტის ეკონომიკური კონსულტანტების საბჭოს თავმჯდომარე, 1997-2000 წლებში მსოფლიო ბანკის მთავარი ეკონომისტი და ვიცე პრეზიდენტი, რომელიც კარგად იცნობდა საერთაშორისო საფინანსო-ეკონომიკური ორგანიზაციების სტრუქტურას და საქმიანობას, თავის წიგნში--„გლობალიზაცია და მისი თანმდევი უკმაყოფილება“, აღნიშნავდა, რომ „როდესაც ერი კრიზისშია, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი მართვის სადავეებს იღებს ხელში და ერს სისხლის უკანასკნელ წვეთსაც გამოწვავს. ცეცხლს იქამდე უკეთებენ, სანამ ქვაბი სიმბურვალისგან არ აფეთქდება. მათ მსოფლიოს ხალხებისთვის სასიკვდილო განაჩენი გამოაქვთ და საერთოდ არ აღეგუებთ ადამიანი იცოცხლებთ თუ არა“, ის ასევე აღნიშნავს, რომ „მდიდარი ქვეყნები გლობალიზაციას ღარიბი ქვეყნების ხარჯზე ავითარებენ, რის შედეგაც მდიდარი ქვეყნები კიდევ უფრო მდიდრდებიან, ღარიბები კი უფრო ღარიბდებიან“, გამომდინარე აქედან, აუცილებელია ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისათვის გამოვიყენოთ შიდა რესურსები, რადგანაც გარე საფინანსო ინსტიტუტები დიდი ქვეყნების ინტერესების გამტარებლები არიან და მათ ნაკლებად აინტერესებთ პატარა ქვეყნების ეკონომიკური კეთილდღეობის ზრდა.

საჭიროა აღინიშნოს, რომ საქართველოს მთავ-

რობის 2013 წლის 30 დეკემბერს მიღებულ იქნა დადგენილება №930 - „კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭოს შემადგენლობისა და დებულების დამტკიცების შესახებ“. აღნიშნული დებულებით დამტკიცდა კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭოს დებულება. ანტიკორუფციული საბჭოს ამოცანებად განისაზღვრა:

ა) კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის ზოგადი პოლიტიკის განსაზღვრა;

ბ) საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული სტრატეგიისა და მისი განხორციელების სამოქმედო გეგმის შემუშავება, მისი პერიოდული განახლება და მონიტორინგი;

გ) საქართველოს ეროვნულ-ანტიკორუფციული სტრატეგიისა და მისი განხორციელების სამოქმედო გეგმის შემუშავებისა და განხორციელების პროცესში შესაბამისი საერთაშორისო ორგანიზაციების რეკომენდაციების გათვალისწინება;

დ) საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული სტრატეგიისა და მისი განხორციელების სამოქმედო გეგმის შემუშავების პროცესში შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელების ხელშეწყობის მიზნით, უწყებათაშორისი საქმიანობის კოორდინაცია;

ე) საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ მომზადებული რეკომენდაციების შესრულების უზრუნველყოფა, მათი იმპლემენტაციის შესახებ სახელმწიფო ანგარიშის მომზადების უზრუნველყოფა და ინფორმაციის მიწოდება.

აღნიშნული საბჭო ანგარიშვალდებული იყო მთავრობის წინაშე. საბჭოს ასევე ყოველწლიურად, განეული საქმიანობის შესახებ ანგარიში უნდა წარედგინა საქართველოს მთავრობისთვის.

საჭიროა, აღინიშნოს რომ დადგენილებაში წარმოდგენილი პრობლემატური საკითხების მოგვარების კუთხით ჯერ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი.

მსოფლიო პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების საქმეში, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ჩრდილოვანი ეკონომიკისა და კორუფციის დონის შემცირება, გამომდინარე აქედან, მთავრობის მხრიდან უმნიშვნელოვანესი ყურადღება უნდა დაეთმოს ამ პრობლემების წინააღმდეგ ბრძოლის სწორი მეთოდების შერჩევას. აღსანიშნავია ასევე ისიც, რომ ჩრდილოვანი ეკონომიკის და კორუფციის დონის ობიექტურად განსაზღვრის მიმართულებით, ქვეყანა არ უნდა იყოს დამოკიდებული უცხოურ ორგანიზაციებზე და ქვეყნის შიგნით უნდა არსებობდეს, დამოუკიდებელი კვლევითი (მათ შორის სამეცნიერო) ორგანიზაციები, რომლებიც ობიექტურ ინფორმაციას მიაწვდის მთავრობას, კორუფციის და ჩრდილოვანი ეკონომიკის დონის შესახებ, რის შემდეგაც მთავრობა გადადგამს შესაბამის ადეკვატურ ნაბიჯებს, ამ პრობლემის წინააღმდეგ საბრძოლველად [6].

გავლილი 30 წლის პერიოდში ქვეყანაში განვი-

თარებული ეკონომიკური ტენდენციები, ნათლად გვიჩვენებს, რომ ჯერ კიდევ ვერ შეირჩა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვანი სტრატეგია, გამომდინარე აქედან ქვეყნის ეკონომიკა ჯერ კიდევ ვერ მიუახლოვდა 1990 წლისთვის არსებულ მდგომარეობას. ცნობისათვის: 2003 წელს ქვეყნის მშპ-მ შეადგინა 1990 წლის მშპ-ის 47 %; 2012 წელს შეადგინა 1990 წლის მშპ-ის 80 %, ხოლო 2019 წელს კი---97%. კოვიდპანდემიის შედეგად კიდევ უფრო რთული მდგომარეობა შეიქმნა 2020-2021 წლებში [10].

ვეთანხმები პროფ. ნ.ჭითანავას, რომელიც აღნიშნავს, რომ „ქვეყანას აქვს შანსი, მაქსიმალურად გამოიყენოს ჯერ კიდევ გადარჩენილი მატერიალური და ინტელექტუალური პოტენციალი. ყველას გასაგონად უნდა ითქვას, რომ შეზღუდული არჩევანი გვაქვს--ეროვნული ფენომენის გათანამედროვეობით დროსთან (სწრაფად ცვალებად გამონევენთან) თავსებადობის უნარი შევიწარმოოთ და ქვეყანა განვითარების თვისებრივად ახალ ტრაექტორიაზე გავიდეს, ან გლობალური პროცესების მიღევად სახელმწიფო წარმონაქმნად ვიქცეთ და დროის მკაცრ (წინასწარ ცნობილი) განაჩენს დაველოდოთ--ბუნებრივია, პირველი არის ქვეყნის განვითარების სტრატეგიული მიზანი“ [5].

ჩემის აზრით, მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიაღწევს ქვეყანა შედეგს, თუ ობიექტურად შევფასებთ არსებულ რეალობას და მთავრობის მიერ, ეკონომიკის განვითარების მიმართულებით მიღებულ იქნება მეცნიერულ კვლევებზე დამყარებული გადაწყვეტილებები. წიგნში--„გლობალური გამონევენები ერთპოლუსიან მსოფლიოში“, პროფ.ნ.ჭითანავა აღნიშნავს,--„ახლა მთავარია, რეალობა, რომელშიც ვცხოვრობთ, ეკონომიკა, რომელიც ჩვენივე აქტიური თუ პასიური პოზიციით შეიქმნა, ობიექტურად გავაცნობიეროთ. მოვლენებს, პროცესებს, ტენდენციებს, კანონზომიერებებს საკუთარი სახელი ვუწოდოთ და თანამედროვე მეცნიერული ლოგიკით, როგორც დიდი ილია იტყოდა, „ცოდნის ჩარხზე გალესილი ჭკუით“ განვსაზღვროთ, ამჯერად მაინც, ქვეყნის განვითარების სწორი სტრატეგია“.

არსებულ ეკონომიკურ მდგომარეობას კიდევ უფრო ართულებს და მომავალს ბუნდოვანს ხდის რუსეთ-უკრაინის ომი. ევროპის და აშშ-ის მიერ რუსეთის მიმართ დაწესებული ფინანსური და ეკონომიკური სანქციები კარდინალურად ცვლის მსოფლიო ეკონომიკურ წესრიგს. მაშინ როცა მსოფლიო ჯერ ვერ დააღწია თავი პანდემიის შედეგად გამონეველ რთულ ეკონომიკურ პროცესებს, ომმა კიდევ უფრო გაართულა არსებული მდგომარეობა. ფაქტურად რთულდება საშუალოვადიან და გრძელვადიან პერსპექტივაში შესაბამისი პროგნოზების გაკეთება. მდგომარეობას კიდევ უფრო ართულებს ის, რომ ეკონომიკის დარგში ნობელის პრემიის ლაურეატებიც კი თავს არიდებენ შესაბამისი დასკვნების გაკეთებას. რუსეთის მისამართით დაწესე-

ბული სანქციები არაპირდაპირი გზით უკვე აისახა საქართველოს ეკონომიკაზეც, განსაკუთრებით გაუარესდა ქვეყნის მდგომარეობა სასურსათო უსაფრთხოების კუთხით.

შექმნილი მდგომარეობიდან გამომდინარე ქვეყანამ მაქსიმალურად უნდა გამოიყენოს აგრარულ სფეროში არსებული მდიდარი პოტენციალი და მნიშვნელოვნად უნდა გაუმჯობესდეს ადგილობრივი პროდუქციით მოსახლეობის მომარაგება. სწრაფად უნდა მოხდეს ქვეყნისთვის საჭირო პროდუქციის მომწოდებელი ბაზრების იდენტიფიცირება და მთლიანობაში საფუძველი უნდა ჩაეყაროს იმპორტჩანაცვლებითი პოლიტიკის გატარებას [7].

შექმნილი მდგომარეობა არაორდინალურია, ამიტომ გასატარებელი ღონისძიებებიც არაორდინალური უნდა იყოს.

დასკვნები და რეკომენდაციები

1. COVID 19-ის პანდემიის და რუსეთ-უკრაინას შორის მიმდინარე საომარი მოქმედებების გათვალისწინებით, საქართველოს მთავრობამ, მეცნიერებათა ეროვნულ აკადემიასთან ერთად შეიმუშავოს ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის დოქტრინა, წარმოდგენილი ხედვებისა და მიგნებების გათვალისწინებით;

2. მთავრობის ხელმძღვანელობით და მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის უშუალო მონაწილეობით, სწრაფად იქნას მიღებული თანამედროვე ეკონომიკურ მეცნიერებაზე დაყრდნობით, ქვეყანაში უმუშევრობის და ინფლაციის გამომანგარიშების მეთოდოლოგიები (არსებული მეთოდოლოგიები კრიტიკას ვერ უძლებს და ვერ გვაძლევს სრულ სურათს უმუშევრობის და ინფლაციის მაჩვენებლების შესახებ). გამომდინარე იქედან, რომ დღეს მოქმედი მეთოდოლოგიები, რომლის საშუალებებითაც სტატისტიკის ეროვნული სამსახური ახდენს უმუშევრობის და ინფლაციის დონის გამომანგარიშებას, არ შეესაბამება რეალობას, გამომდინარე აქედან მთავრობის მიერ გადადგმული ნაბიჯებიც ხშირად არ არის არსებული მდგომარეობის ადეკვატური;

3. მთავრობამ, მეცნიერებათა ეროვნულ აკადემიასთან ერთად, მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებაზე დაყრდნობით, შეიმუშავოს ქვეყანაში ჩრდილოვანი ეკონომიკისა და კორუფციის დონის გამოთვლის რეალური მეთოდოლოგია. მეთოდოლოგიის საფუძველზე მოხდეს შესაბამისი სტრატეგიული გეგმის შემუშავება. კორუფციისა და ჩრდილოვანი ეკონომიკის შემცირების გეგმაში მკაცრად უნდა იყოს გაწერილი, სახელმწიფო, რეგიონული და მუნიციპალური ხელისუფლებების მიერ გასატარებელი ღონისძიებების შესახებ;

4. მთავრობამ, მეცნიერებათა ეროვნულ აკადემიასთან ერთად უნდა შეიმუშავოს, საჯარო სექტორში სამართლიანი და დროის მოთხოვნების შესაბამისი სახელფასო პოლიტიკა. ხელფასის ოდ-

ენობა უნდა მიეზღოს, ყველაზე დაუცველი ფენის-- პენსიონერების ყოველთვიურ შემოსავალს. უნდა განისაზღვროს დონე იმისა, თუ სანაყის ეტაპზე რამდენჯერ უნდა აღემატებოდეს უმაღლესი საჯარო (როგორც სახელმწიფო, ასევე მუნიციპალური მოხელის) მოხელის ხელფასი პენსიის ოდენობას. საჯარო მოხელის ხელფასი უნდა გაიზარდოს პენსიის ზრდის პროპორციულად, გარკვეული პარიტეტის დაცვით, რათა არ დაირღვეს საჯარო ფინანსების სამართლიანად გადანაწილების პრინციპი;

5. მთავრობის ხელმძღვანელობითა და მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის უშუალო ჩართულობით სწრაფად უნდა შემუშავდეს და მიღებულ იქნას კანონი ---„სასურსათო უსაფრთხოების შესახებ“. კანონის მიღება უნდა გახდეს საფუძველი ქვეყანაში, მოსახლეობის ადგილობრივი სურსათით მომარაგების მიმართულებით იმპორტჩანაცვლებითი პოლიტიკის გატარებისა;

6. კრიტიკას ვერ უძლებს დღეს მოქმედი საგადასახადო კანონმდებლობა, რომელიც თავის დროზე (2010 წელი) პარლამენტის მიერ მიღებულ იქნა იმპორტიორების ლობირებით და კარნახით. საგადასახადო კოდექსი ხელს არ უწყობს ეროვნული ეკონომიკის განვითარებას, მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობას და ის ორიენტირებულია მსხვილი ბიზნესის ინტერესების დაცვაზე. სასწრაფოდ უნდა გაუქმდეს მოგების გადასახადის დღეს მოქმედი ე.წ. „ესტონური ვარიანტი“, რომელიც თავის დროზე მთავრობის მიერ მიღებულ იქნა ნაჩქარევად. საწარმოთა მოგების ამ პრინციპით დაბეგვრამ შედეგი არ მოიტანა და არსებული მიდგომა ვერ უძლებს დროის მოთხოვნებს. შემოღებულ უნდა იქნას მოგების გადასახადით დაბეგვრის დიფერენცირებული მიდგომა. კიდევ უფრო რთულადაა საქმე დამატებული ღირებულების და საშემოსავლო გადასახადების დღეს არსებული განაკვეთების მიმართულებით. დღეს განაკვეთი უნდა იყოს დიფერენცირებული (5, 8, 10, 12 %) დასაბეგრი საქონლის სახეობების მიხედვით. იგივე პრინციპი უნდა იქნას შემოღებული საშემოსავლო გადასახადით დაბეგვრისას. ყველა შემოსავალი (როგორც 100 ლარი, ასევე 20 000 ლარი) არ უნდა იბეგრებოდეს 20 %-იანი განაკვეთით. შემოღებულ უნდა იქნას დაუბეგრავი მინიმუმი და სახელმწიფოს მიერ გამოთვლილ საარსებო მინიმუმზე დაბალი შემოსავალი არ უნდა იბეგრებოდეს საშემოსავლო გადასახადით. ამჟამად ეს პრინციპები დარღვეულია;

7. COVID19-ის პანდემიის და რუსეთ-უკრაინას შორის მიმდინარე საომარი მოქმედებების შედეგად გაუარესებული მაკროეკონომიკური პარამეტრებიდან (გაზრდილი ინფლაცია, გაზრდილი უმუშევრობა, გაზრდილი უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი, შემცირებული უცხოური ინვესტიციების რაოდენობა, გაზრდილი საბიუჯეტო დეფიციტი, გაუარესებული დემოგრაფიული მდგომარეობა) გამომდინარე სწრაფად უნდა მოხდეს არსებული სახელმწიფო,

რეგიონული და მუნიციპალური განვითარების სტრატეგიული გეგმების (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) კორექტირება და თანამედროვე რეალობაზე მორგება;

8. მნიშვნელოვნად უნდა შემცირდეს საფინანსო რესურსების მოძიების მხრივ, გარე ძალებზე დამოკიდებულების ხარისხი. ქვეყანამ მაქსიმალურად უნდა გამოიყენოს მდიდარი შიდა რესურსები და სჯობს გვექონდეს მეტი შიდა ვალი, ვიდრე საგარეო ვალი;

9. მთავრობამ, მეცნიერებათა ეროვნულ აკადემიასთან ერთად შეიმუშავოს ქვეყნის შესაძლებლობების ადეკვატური საინვესტიციო პოლიტიკა. პოლიტიკის შემუშავებისას გათვალისწინებულ უნდა იქნას ტრადიციული და ინოვაციური დარგების განვითარების ხელშეწყობის აუცილებლობა;

10. ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის დოქტრინის მთავარ მიმართულებად მიჩნეულ უნდა იქნას განათლება და მეცნიერება, ასევე მოსახლეობის დემოგრაფიული და ჯანმრთელობის მდგომარეობის მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება;

11. რუსეთ-უკრაინას შორის მიმდინარე საომარო ოპერაციების ფონზე კიდევ უფრო მწვავედ დგას დღის წესრიგში ეროვნული ეკონომიკის ტრანსფორმაციის აუცილებლობის საკითხი;

12. არაორდინალური ეკონომიკური მდგომარეობის ფონზე ქვეყანაში მნიშვნელოვნად იზრდება ინფლაციის კიდევ უფრო ზრდის რისკი. აუცილებ-

ელია ეროვნულმა ბანკმა შეცვალოს დღეს არსებული ინფლაციის თარგეთირების რეჟიმი

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ნიკოლაძე ნ., თხზ. ტ 1. გვ.21;
2. სილაგაძე ა., ეკონომიკური დოქტრინები, თბილისი, 2010 წ;
3. ჭავჭავაძე ი., „ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური ცხოვრების საზრუნავი,თხზ., ტ.7. გვ.9;
4. ჭავჭავაძე ი., „შინაური მიმოხილვა. თხზულებათა სრული კრებული ტ.5., გვ.122;
5. ჭითანავა ნ., „გლობალური გამოწვევები ეროვნულ-მსოფლიოში, თბილისი, 2021 წ;
6. ჭიჭინაძე ბ., „საქართველოს დემოგრაფიული მდგომარეობა კოვიდპანდემიის პირობებში და სამომავლო პერსპექტივა“. ჟ„ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 2021 წ, №2;
7. ჭიჭინაძე ბ., „საქართველოს მაკროეკონომიკური გამოწვევები მსოფლიო პანდემიის ფონზე“, ჟ„ეკონომიკური პროფილი“. 2020 1, №1;
8. საქართველოს პრეზიდენტის 2003 წლის 24 ივნისის №282 ბრძანებულება - „ჩრდილოვანი ეკონომიკის მასშტაბების შემცირების პროგრამის შესახებ“.
9. www.geostat.ge - საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ვებგვერდი;
10. www.mof.ge - საქართველო ფინანსთა სამინისტროს ვებგვერდი